

نسخه خطی «شهنامه قاسمی»

سیدعبدالمجید شریفزاده

در خصوص آثار و مثنویات قاسمی، بعضی تعداد آن را چهار و برخی تا هفت مثنوی ذکر کرده‌اند، اما، خود وی در مقدمه مثنوی زبده الاشعار که در جواب

۱- گلچین معانی، احمد، فهرست کتب خطی کتابخانه آستان قدس رضوی، جلد هفتم (۲)، صفحه ۷۰۷، ۱۳۴۶ شمسی
 ۲- صفا، ذبیح‌الله، حماسه سرایی در ایران، صفحه ۳۶۳، چاپ سوم.

یکی از نسخ خطی بسیار زیبا و ارزشمند موجود در موزه ملی ایران (ایران باستان) که با شماره ۴۳۶۲ به ثبت رسیده، «شهنامه قاسمی» است. این نسخه با تصاویر بسیار زیبا و ترکیب بندی خاص خود، از نفایس نسخ خطی است که وقف آستانه بقعه شیخ صفی شده بود نسخه‌ای که با دو متن جداگانه و به خط نستعلیق زیبایی نوشته شده است. متن اول کتاب «شهنامه قاسمی»، و متن دوم «تمرنامه» یا «تیمورنامه» که در برخی نسخ با عنوان «ظفرنامه» نیز آمده است.

شهنامه قاسمی از آنجا که سراینده کتاب شاعری به نام قاسمی است، این شهنامه به نام او شناخته می‌شود. «ملاقاسمی نامش میرمحمد قاسم و نام پدرش عبدالله و از اولاد امیرسید گنابادی است، که همیشه پیشوا و مقتدای آن ولایت بوده‌اند و کلانتری آنجا به ایشان تعلق داشته، و در سال ۹۵۷ هجری که سام میرزای صفوی تذکره تحفه سامی را تألیف می‌کرده، امیرابوالفتح برادر قاسمی به کلانتری گناباد اشتغال داشته است.»^۱
 «سام میرزا در کتاب خود اضافه می‌نماید که قاسمی چهار مثنوی دارد، یکی شاهنامه یا سرگذشت شاه اسماعیل، دوم لیلی و مجنون، سوم کارنامه یا چوگان نامه، چهارم خسرو و شیرین.»

«اما میرزا علاءالدوله در کتاب نفائس المعاصر که به سال ۹۷۹ - ۹۷۳ هجری نگاشته شد، از قاسمی چند منظومه یاد کرده است به نام شاهنامه ماضی در شرح سلطنت شاه اسماعیل شامل ۴۵۰۰ بیت، شاهنامه نواب عالی در تاریخ سلطنت شاه تهماسب در ۴۵۰۰ بیت - شاهرخ نامه در ۵۰۰۰ بیت - گوی و چوگان معروف به کارنامه در ۲۵۰۰ بیت.»^۲

مخزن الاسرار گفته، مجموع آثار خود را که مشتمل بر نه مثنوی است به شرح ذیل مذکور داشته است:

«الحمد لله والمنه که توفیقات سبحانی و تاییدات یزدانی شامل حال و متکفل احوال این شکسته بال یعنی قاسمی حسینی خیابدی شده، از ترتیب نظم دو شاهنامه حقیقی تحقیقی فارغ‌البال شد، و آن اولین شکوفه‌ای بود که از نهال مراد سرزد و بعد از آن میوه‌ای که از شاخ امید حاصل شد کتاب لیلی و مجنون بود...»

به همین ترتیب ضمن اشاره به نام کتابها توضیحاتی در خصوص داستان هر یک بیان می‌دارد.

«بعد از آن گوی و چوگان بود که به کارنامه موسوم است، سپس خسرو شیرین و بعد از آن کتاب شاهرخ نامه بود. کتاب دیگر عمده‌الاشعار نام دارد که در صفت کعبه و مدینه و بعضی احوال دیگر بایش از چهار هزار بیت آمده است. بعد از آن به حکم شاهزاده عالمیان و نور دیده آدمیان (سلطان ابوالفتح ابراهیم میرزای جاهی صفوی) برادر زاده پادشاه صاحبقران خلدالله ملکه و سلطانه، کتاب لیلی و مجنون را یک بار دیگر گفت. کتاب اول حکم یک چشم داشت، و کسی که یک چشم دارد خالی از عیبی نیست، یک چشم دیگر پیدا شد، که در خوبی آن هیچ سخن نباشد، القصه به توفیق الهی

بعد از آن مشغول شد به جواب مخزن الاسرار و آن را نیز اتمام داد.»^۲

نکته قابل توجه در نسخه موجود در موزه ملی ایران، شناخت این نکته است که شهنامه قاسمی مربوط به شرح سلطنت شاه اسماعیل که معروف به شهنامه ماضی است، یا کتاب دوم شهنامه قاسمی و مربوط به شهنامه نواب عالی و در خصوص سلطنت شاه تهماسب صفوی است.

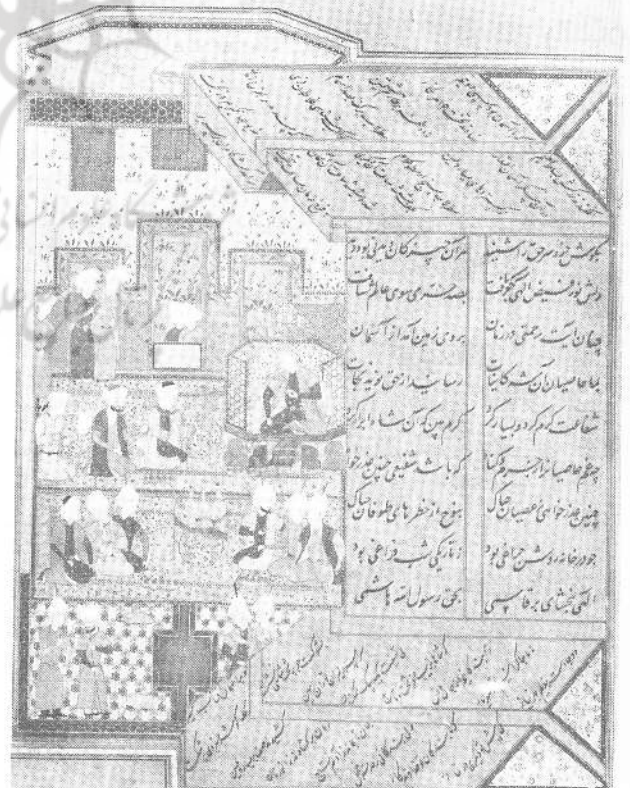
استاد ارجمند آقای دکتر ذبیح‌الله صفا در کتاب خود، حماسه سرایی در ایران، این نسخه را چنین معرفی می‌کند: «...قاسمی گنابادی از شعرای قرن دهم معاصر شاه اسماعیل و شاه تهماسب است. از شهنامه نواب عالی که شرح آن قبلاً گذشت، چیزی نیافتم اما از شهنامه ماضی، یعنی شرح فتوح شاه اسماعیل نسخه بسیار نفیسی در موزه ایران باستان وجود دارد و نسخه‌ای از آن هم به سال ۱۲۸۷ در بمبئی چاپ شده است... در پایان کتاب، شاعر شمه‌یی از بیوفایی جهان بیان کرده و پس از نظم ساقی نامه‌ای سخن از اتمام منظومه خود آورده و سرانجام چنین گفته است:

یا قاسمی گفتگوتابه چند

زبان‌ت چو کلک از حکایت ببند
(ادامه ابیات عیناً در معرفی نسخه خواهد آمد.)

شهنامه قاسمی که کاملاً تحت تأثیر اسکندرنامه نظامی و سبک استاد گنجه است، و اصولاً هاتفی و او هر دو دنبال نظامی رفته و خواسته‌اند در برابر اسکندرنامه او اثری پدید آورند، منتهی نخواسته‌اند «از اسکندر مرده نقل دروغ» کنند و موضوع منظومه خود را از زندگی کسانی مانند تیمور و شاهرخ و شاه اسماعیل و شاه تهماسب گرفته‌اند.

مهم‌ترین تأثیر سبک نظامی در این دو شاعر و یا شاعرانی از قبیل آنان، نخست آوردن ابیات متعدد در توحید و نعت پیغامبر و صفت معراج است، و چون قاسمی در عصر صفوی یعنی تسلط شیعیان زندگی می‌کرد، مدح علی (ع) را نیز بر سایر مدایح افزوده است. وجه دیگر تأثیر سبک نظامی آوردن ساقی نامه است. در شهنامه قاسمی عدد ساقی نامه‌ها زیاد

۳- گلچین معانی، احمد، فهرست کتب خطی آستان قدس رضوی، جلد هفتم (۲)، انتشارات اداره کتابخانه، ۱۳۴۶ شمسی، صفحه ۷۰۷

آقای گلچین معانی نسخه شاهنامه ماضی محفوظ در آستان قدس رضوی را چنین معرفی می‌کند:
 «دفتر اول است در وقایع زمان شاه اسماعیل ماضی در بحر متقارب که به سال ۹۴۰ هجری سروده شده و مشتمل است بر چهار هزار بیت:
 بود عقد این گوهر آبدار
 ز روی عدد چاربار هزار

...
 به لطف از سر نظم اگر بگذری
 روان پی به تاریخ آن آوری
 (از سر نظم (= ن) که بگذرند «ظم» باقی می‌ماند، که به حساب جمل برابر است با ۹۴۰ که سال نظم شاهنامه است.) این مثنوی به سال ۱۲۸۷ ه. ق، در هندوستان به قطع رحلی و طبع سنگی در ۱۰۲ صفحه نشر یافته است. نسخه ما دیباچه‌ای هم به نثر داشته و اکنون یک ورق از میان آن باقی مانده است. (منظور نسخه موجود در آستان قدس رضوی است.)

آغاز شاهنامه:
 خداوند بی چون خدایی تورا است
 به اقلیم جان پادشایی تورا است

انجام:
 مکن در سخن بیش از این اهتمام

سخن بر همین ختم کن والسلام
 تاریخ تحریر: رمضان المبارک سال ۹۸۲ هجری.^۲
 از آنجا که ختم این منظومه در سال ۹۴۰ هجری قمری است، بنابراین نظم آن چندی پس از فوت شاه اسماعیل نیز ادامه داشت و در نتیجه در صفحه ۳۹ نسخه موزه ملی ایران، ابیاتی در مدح شاه تهماسب نیز آورده است.

اما همان گونه که اشاره شد در کنار داستان و ابیات شاهنامه قاسمی، محفوظ در موزه ملی ایران، متن تمرنامه نیز آمده است که در حاشیه متن اصلی که شاهنامه است نوشته شده. در خصوص تمرنامه باید یادآوری شود که این منظومه در اواخر دوره تیموری در باب زندگی تیمور نوشته شد و با نام تمرنامه یا تیمورنامه آمده است. سرآینده این منظومه «هاتفی»

است و بعضی از آنها خالی از لطف نیست. گذشته از این لهجه سخنوری و سبک تکلم و سیاق عبارات شاهنامه مانند تمرنامه از اسکندر نامه تقلید شده، نه از شاهنامه.

از شاهنامه نواب عالی یعنی شاهنامه قاسمی، در باب زندگی تهماسب نیز نسخه‌ای در کتابخانه موزه بریتانیا موجود است و شروع می‌شود به:
 جهان داورا کبریایی تورا است

خدایی تورا پادشایی تورا است
 و وقایع آن مخصوصاً راجع است به روابط شاه تهماسب با سلطان با یزید و سلطان سلیمان عثمانی.^۴
 با توجه به توضیحات استاد و همچنین نسخه‌ای که در کتابخانه آستان قدس رضوی وجود دارد و آقای گلچین معانی معرفی کرده‌اند و مقایسه بین آغاز و انجام کتاب در نسخه موزه ملی ایران و نسخه آستان قدس، مشخص می‌شود که به خلاف عقیده برخی که نسخه موزه ملی ایران را شاهنامه نواب عالی و در خصوص زندگی شاه تهماسب می‌دانند، این نسخه مربوط به زندگی شاه اسماعیل است، که تحت عنوان شاهنامه ماضی نامیده می‌شود.

۴. گلچین معانی، احمد، فهرست کتب خطی کتابخانه آستان قدس رضوی، جلد هفتم (۲)، صفحه ۷۰۷.

خواهرزاده جامی شاعر معروف قرن نهم و دهم، معاصر سلطان حسین بایقرا و شاه اسماعیل صفوی است.

«مولانا هاتفی از اهل خرجرد جام است که از خدمت مولانا عبدالرحمن جامی کسب فیض کرده و مانند بسیاری از شاعران عهد مغول و تیموری به پیروی از نظامی، خمسه‌ای ترتیب داده است مشتمل بر داستانهای لیلی و مجنون، شیرین و خسرو و هفت منظرو تیمورنامه. وفات او به سال ۹۲۷ اتفاق افتاد...

این کتاب اگر چه گاه ظفرنامه نامیده شده است، ولی هاتفی خود آن را تمرنامه نامیده و گفته است:

من امروز کز کلک جادو فریب

سخن را دهم از تمرنامه زیب^۵

شهنامه ماضی محفوظ در موزه ملی ایران

جلد کتاب تیماج که به شیوه ضربی ساخته شده و دارای نقش کتیبه‌ای با نقوش اسلیمی ماری و گل‌های ختایی در حاشیه، و نقش متن دارای ترنج و سرترنج که با نقوش اسلیمی ماری و گل‌های ختایی تزیین یافته است. متن و حاشیه طلا اندازی شده و دارای سرطلبی است که به روی جلد قرار می‌گیرد و همان نقش را تداعی می‌کند. اندازه جلد ۲۳۲ × ۳۵۰ میلیمتر، قطر ۵۰ میلیمتر و اندازه ترنج ۱۰۵ × ۱۴۰ میلیمتر است. داخل جلد به صورت سوخت معرق با نقش لچک و ترنج در متن و نقش کتیبه‌ای در حاشیه تزیین شده است. لچکها و ترنج با زمینه لاجوردی و نقوش اسلیمی به رنگ قهوه‌ای به شیوه معرق و متن به شیوه ضربی با همان نقوش اسلیمی ماری و ختایی طلا اندازی شده است. کتیبه‌های حاشیه نیز با متن سبز و لاجوردی با نقوش اسلیمی به رنگ طلایی به شیوه سوخت معرق تزیین یافته و داخل جلد پشت و سر طبل نیز به همین روش تزیین شده است.

در صفحه سنید قبل از آغاز کتاب، دستخطی وجود دارد که در بالای آن مهری خورده که مربوط به وقف آستانه صنفه صفویه است و چنین نوشته شده: «وقف نمود این کتاب را کلب آستانه علی بن ابی طالب علیه السلام عباس صفوی بر آستانه متبرکه شاه صفی علیه الرحمة که هر که خواهد بخواند مشروط آنکه از

این آستانه بیرون نبرند و هر که بیرون برد شریک خون امام حسین علیه الرحمة بوده باشد. ۱۰۱۷»

در صفحه اول که مذهب مرصع است و به زیبایی تذهیب شده، با قلم سفیداب به شیوه نستعلیق این ابیات نوشته شده است:

خداوند بی چون خدایی تو راست

ز اقلیم جان پادشایی تو راست

تعالی الله ای از تو بود همه

وجود تو اصل وجود همه

آغاز کتاب همان گونه که قبلاً توضیح داده شد، مربوط به شهنامه ماضی است.

اندازه کاغذ ۲۳۰ × ۳۵۰ میلیمتر است.

تذهیب صفحه اول و دوم مشابه هم است، که با نقوش اسلیمی دهن اژدری و اسلیمی ماری و گل‌های ختایی به زیبایی در متن طلایی و لاجوردی تزیین شده و در اطراف دارای شرفه‌ها و حاشیه تزیین شده با گل‌های ختایی به شیوه حل کاری است.

در صفحه سوم کتاب دو متن شهنامه و تمرنامه آغاز

۵. صفا، ذبیح الله، حماسه سرایی در ایران، صفحه ۳۶۰

می شود. ابیات تمرنامه در جدول حاشیه و ابیات شهنامه در جدول اصلی و به خط نستعلیق زیبایی نگارش یافته است. در بالای صفحه، سرلوح مذهب مرصع زیبایی نقش شده و به دور متن جدولی با کمند طلا و سبز و آبی و سفید آمده و بین سطور طلا اندازی و محرز شده که با نقش گل تزیین یافته است. اندازه جدول با سرلوح 140×295 میلیمتر است.

متن شهنامه با این ابیات ادامه می یابد:

به هر چیز دارد خرد دست رس

دلیل خداوندی توست و بس

نخوانم تو را آسمان و زمین

تویی جمله اما نه آنی نه این

در این قسمت بیت نوشته شده که اندازه جدول آن

120×82 میلیمتر است. در حاشیه به قلم سفیدآب نوشته شده: «هاتفی، کتاب تمرنامه.» و این گونه آغاز می شود:

به نام خدایی که فکر و خرد

نیارد که با کنه او پی برد

در حاشیه، ۱۳ بیت نوشته شده و دارای سه گوشهای مذهب است و در ادامه صفحات به همین روش صفحه آرایی و نگارش یافته است. کاغذ برخی از اوراق ساده و برخی به شیوه ابر و باد ساخته شده است.

در صفحه ۱۸ در جدول حاشیه در مورد تمرنامه چنین آمده:

ز اولاد آدم دو صاحبقران

گرفتند گیتی کران تا کران

تمرخان و اسکندر فیلقوس

یکی ماه توران یکی مهر روس

نظامی که کان سخن را برفت

به وصف سکندر بسی لعل سفت

بود بحر شعر مرا نیز در

که ریزم گهرها به وصف تمر

و در صفحه ۱۹:

که خمخانهها دارم از باده پر

در اطراف بستانسرای تمر

نگارنده نقاش بهزاد دست

حریر سخن را چنین نقش بست

که بود از نژاد سلاطین ترک

ثریا جنابی در آیین ترک

مجلس اول، صفحه ۳۰، به تخت نشستن صاحبقران در بلخ.

در این مجلس به تخت نشستن تیمور در بلخ تصویر شده است. نگاره در سمت چپ تصویر از کنار جدول متن اصلی که شهنامه است آغاز می شود و بخشی از حاشیه را در بر گرفته، اما متن شهنامه دست نخورده و ابیات آن کامل نوشته شده است، و بدین ترتیب مشخص می شود که تصویر مربوط به متن تمرنامه است. در چهار ردیف افقی از پایین به بالا گروهی از خادمان و درباریان و نگهبانان ایستاده و نشسته اند که با ظرافت و دقت بسیاری تصویر شده اند و کلاه و دستار قزلباش بر سر دارند. نگارگر داخل کاخ را تصویر کرده که حوض آبی در پایین، و در بالا سقف کاخ نشان داده شده و داخل آن را با نقوش هندسی و گلهای ختایی تزیین کرده است. اندازه نگاره 100×220 میلیمتر است.

در صفحه ۳۱، در متن شهنامه، شاعر چنین از خود یاد کرده است:

بیا قاسمی ساحری ساز کن

در گنج اندیشه را باز کن

قلم را چنان در سخن کن علم

که احسنت خیزد ز لوح و قلم

در صفحه ۳۹، در متن شهنامه، پس از ستایش پروردگار و مدح پیامبر (ص) و علی (ع) و ائمه اطهار اشعاری در مدح شاه تهماسب آمده است.

«در مدح سلطان زمان و اسکندر دوران شاه تهماسب بهادرخان»

تعالی الله ای کلک دریانشان

که دریانشانی و گوهر فشان

گهر ریز کن دامن روزگار

به مدح شهنشاه عالم مدار

مجلس دوم، صفحه ۷۷، به شکار رفتن صاحبقران این نگاره نیز مربوط به داستان تمرنامه که در حاشیه نوشته شده می شود. تیمور در پایین تصویر با تاجی بر سر شمشیر را به پشت شیری فرود آورده و در اطراف او سه سوار جوان با تیر و کمان و شمشیر به شکار گور و

این مجلس مربوط به کتاب تمرنامه است که در حاشیه تصویر شده است و نبرد سپاه تیمور را با دیوان نشان می‌دهد. سپاهیان با شمشیر و تیر و کمان و دستارهایی که به دور کلاه پوستی پیچیده شده در حال نبرد با دیوان هستند. زمینه به رنگ کرم و آسمان طلایی است. اندازه نگاره ۹۷×۱۷۰ میلیمتر است.

مجلس هفتم، صفحه ۱۴۲، مجلس بزم

شاه پس از شکست شروان و گیلان به سوی تبریز عزیمت کرد و به داد و دهش پرداخت و مجلسی در اطراف شهر آراست. در این نگاره شاه بر تختی درون خیمه‌های افراشته نشسته است و گروهی از درباریان و خادمان در اطراف نشسته و ایستاده‌اند. در بالا و پشت تپه‌ها چند جوان با کلاه و دستار در زمینه طلایی آسمان ایستاده‌اند و سایر افراد با کلاه‌های قزلباش به رنگ سیاه و قرمز بر سر دیده می‌شوند. کلاه‌ها، لباس‌ها و تزیینات چادرها تمامی نشان از شیوه مکتب تبریز صفوی دارد ولی رقمی از نگارگر آن دیده نمی‌شود. این نگاره مربوط به متن شهنامه است که جدول اصلی و بخشی از متن تمرنامه در حاشیه را در بر می‌گیرد. صورت سازهایی دقیق و زیبا و نقوش به کار رفته و رنگ آمیزی و ترکیب خوب نگاره، نشان از قلم نقاشی توانا دارد. اندازه نگاره ۱۳۰×۲۰۵ میلیمتر است.

گوزن پرداخته‌اند. زمینه پایین، سبز روشن است که با گل بوته‌هایی تزیین شده و زمینه اصلی به رنگ آبی روشن است که به صخره‌هایی ختم می‌شود و در پشت صخره‌ها دو مرد با تیر و کمانی در دست تصویر شده‌اند، و جوان دیگری سوار بر اسب و قوشی در دست دیده می‌شود. آسمان طلایی و با لکه ابری به رنگ سبز و قرمز و دو اردک در حال پرواز نقش شده است. ظرافت، دقت و ساخت و ساز خوب با ترکیب بندی مناسب، نشان از قدرت و توانایی نگارگر دارد. اندازه نگاره ۱۰۰×۱۹۵ میلیمتر است.

مجلس سوم، صفحه ۸۷، نبرد صاحبقران با نقش خان این نگاره نیز مربوط به داستان تمرنامه است که در حاشیه تصویر شده و صحنه کارزار دو سپاه را نشان می‌دهد. اندازه نگاره ۱۰۰×۱۷۲ میلیمتر است.

مجلس چهارم، صفحه ۹۳، نبرد صاحبقران با سپاه شاه منصور

دو سپاه در صحنه رزم در حال نبردند. در وسط تصویر سپاهی سوار بر اسبی با کلاه خودی که در بالای آن پرچم سرخی دارد، شمشیر را بر پشت سرباز دشمن فرود می‌آورد. ساخت و ساز، لباس‌ها و صورت‌ها به شیوه مکتب تبریز است. این نگاره نیز مربوط به کتاب تمرنامه است و چون نگاره‌های قبل، در حاشیه تصویر شده است و رقمی در آنها دیده نمی‌شود. اندازه نگاره ۹۵×۱۷۲ میلیمتر است.

مجلس پنجم، صفحه ۱۲۴، نبرد شاه با سپاهیان شروان

این نگاره مربوط به متن شهنامه است و جنگ میان دو سپاه را تصویر کرده است. نگاره از داخل جدول اصلی مربوط به شهنامه شروع و بخشی از جدول حاشیه را که مربوط به تمرنامه است در بر می‌گیرد. شاه در وسط تصویر سوار بر اسبی سفید پیشاپیش سپاه در حرکت و تیری را از کمان رهانیده است. سپاه شروان در این نگاره به صورت انسانهایی با سر گرگ تصویر شده‌اند که به دور کمر آنها پارچه‌ای بسته و بدنشان به رنگ‌های طوسی و نارنجی و سبز رنگ آمیزی شده است. اندازه نگاره ۱۷۵×۱۳۰ میلیمتر است.

مجلس ششم، صفحه ۱۲۷، نبرد صاحبقران با دیوان کوهستان کتور

در صفحه ۱۶۹ اشعار مربوط به متن تمرنامه به پایان می‌رسد.

الهی چو این نقش فرخ نهاد

به آخر رسید آخرش خیرباد

«تم الكتاب بعون الله و حسن توفيقه و الصلوة والسلام علی محمد و آل اجمعین»

و در صفحه ۱۷۰ چنین نوشته شده :

«از اینجا میان و حاشیه یکی می‌شود» و مشخص می‌شود که متن و حاشیه هر دو مربوط به شهنامه قاسمی است.

مجلس هشتم، صفحه ۱۷۹، نبرد شاه با یعقوبیان

در این نگاره زیبا نیز دو گروه در حال نبرد تصویر شده‌اند که سوار و پیاده در حال جنگند. زمینه به رنگ آبی روشن و آسمان با آبی لاجوردی رنگ آمیزی شده است. در پشت صخره‌ها نیز در دو سوی نگاره دو گروه از سپاهیان تصویر شده‌اند که در کرنا می‌دمند و بیرق‌هایی در دست دارند. اندازه نگاره 130×205 میلی‌متر است.

مجلس نهم، صفحه ۱۹۷، نبرد صاحبقران با نامرادسلطان

در میانه تصویر سپاهی سوار بر اسب، کمانی در دست دارد و در دو سوی او دو گروه از سپاهیان تصویر شده‌اند و در پایین نگاره، چند سرباز در حال نبرد هستند و یکی از آنان نیزه‌ای را بر سینه دشمن فرود آورده و سرباز زخمی بر اثر برخورد با نیزه به عقب خم شده است. آسمان آبی روشن و زمینه به رنگ بنفش رنگ آمیزی شده است.

مجلس دهم، صفحه ۲۰۶، حصارى شدن دشمن در قلعه

در سمت راست تصویر، قلعه‌ای با باروها و گنگره‌هایی نشان داده شده که گروهی از سربازان در حال حمله و رخنه به درون آن هستند. دیوارها با نقوش هندسی تزیین شده و در بالای آن چند سپاهی در حال دفاع و صورت چند زن و مرد از دریچه‌ای دیده می‌شود. در پایین، دو سرباز با تبر در حال شکستن دروازه قلعه‌اند و چند سرباز دیگر از نردبانی که به دیوار قلعه تکیه داده شده، بالا می‌روند. در بالا و پشت تپه، در زمینه آبی لاجوردی آسمان، گروهی از سپاهیان با

پرچمها و کرنا، سوار بر اسب دیده می‌شوند.

مجلس یازدهم، صفحه ۲۳۴، نبرد سپاه صاحبقران با

سپاه خراسان شیبک خان

در این نگاره نیز نبرد دو سپاه تصویر شده و سواری در وسط تصویر با شمشیری در دست و سپاهیان در اطراف دیده می‌شوند. زمینه به رنگ آبی روشن و آسمان آبی لاجوردی است. ترکیب، صفحه آرایى، صورت سازی و ساخت و ساز لباسها و زمینه نیز چون نگاره‌های پیش است.

در صفحه ۲۵۲، کتاب شهنامه با این ابیات به پایان

می‌رسد.

بیا قاسمی گفتگو تا به چند

زبانست چو کلک از حکایت ببند

سخن گرچه سنجیده چون گوهر است

ولیکن خموشی از آن بهتر است

کند چون زبان کوهی شمع را

دهد روشنی بیشتر جمع را

مکن در سخن بیش از این اهتمام

سخن بر همین ختم کن و السلام

«تم الكتاب بعون الله و حسن توفيقه و الصلوة والسلام

السلام علی خیر خلقه محمد و آل اجمعین»

در پایین صفحه دو مهر آستانه متبرکه صفه صفویه خورده است.

در مجموع مشخص می‌شود که این کتاب به احتمال قوی، اندکی پس از سروده شدن، نسخه برداری و مصور شده است و متن آن نیز مربوط به شهنامه ماضی یعنی در خصوص سرگذشت شاه اسماعیل صفوی و تمرنامه در باره زندگی تیمور است. یازده نگاره زیبا و ترکیب دو کتاب شهنامه و تمرنامه در یک نسخه، به شیوه‌ای حساب شده با تذهیبا و صفحه آرایى بسیار خوب نشان از قدرت قلم و توان بالای هنری هنرمندان آن دارد. در این نسخه رقمی از نگارگر و کاتب و سال کتابت آن به چشم نمی‌خورد، اما با توجه به شیوه و سبک نگاره‌ها مشخص می‌شود که مربوط به اواخر مکتب تبریز و از نسخ نفیس و ارزشمند این دوره است، که از زمان شاه عباس صفوی، و در سال ۱۰۱۷ هجری قمری وقف آستانه شیخ صفی شده است.